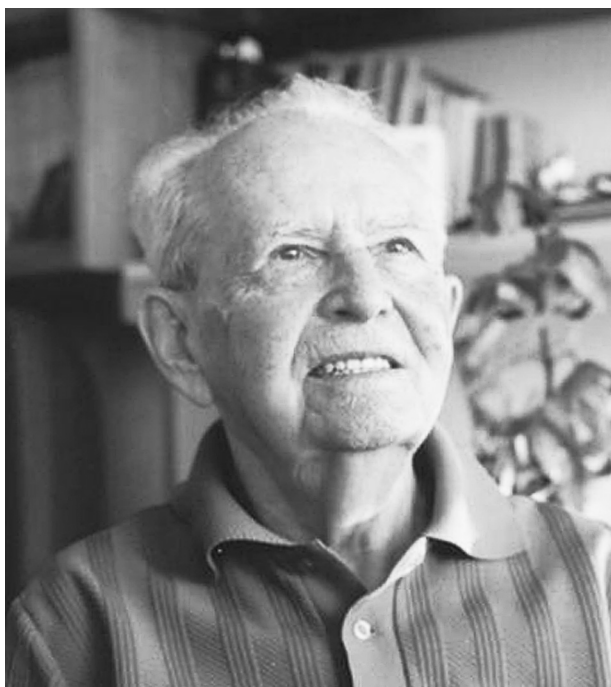

OSOBNÍ ZPRÁVY

Zemřel Vladimír Wagner, jeden z prvních českých mikrobiologů a imunologů

Dne 2. března letošního roku zemřel ve věku nedožitých 97 let prof. MUDr. Vladimír Wagner, CSc., jeden z prvních českých lékařských mikrobiologů a imunologů, který se výrazně zapsal do historie obou oborů svými pracemi, přednáškami, ohnivými diskusemi a neúnavnou snahou uplatňovat poznatky v praxi. Protože dnes už je u nás jen málo jeho vrstevníků, kteří byli svědky jeho prací, objevů a bojů, a povědomí o této významné osobnosti se tak poněkud ztrácí, je na místě vzpomenout na běh života tohoto lékaře a vědce, který přes nepřázeň osudu vytrval ve své snaze odborně pracovat a nevzdávat se. Vzpomínka bude také tak trochu zasvěceným pohledem do historie obou oborů u nás.

Vladimír Wagner se narodil 10. května 1911 a po středoškolských studiích vstoupil na lékařskou fakultu Karlovy univerzity v Praze, kde promoval v roce 1936. Ještě předtím v roce 1934 absolvoval letní jazykový kurs Oxford University. V průběhu svých univerzitních studií se vydatně věnoval práci na klinických pracovištích, mezi jinými s velkým zájmem „fiškusoval“ na interních klinikách prof. Pelnáře a prof. Hynka, obdivoval přednášky prof. Jiráska na chirurgické klinice a dva podzimní měsíce v r. 1934 prakticoval ve

Státním zdravotním ústavu (SZÚ) v Praze, kde se poprvé seznámil s mikrobiologií. Tam se také spřátelil s dr. Liškou a dr. Mlčochovou. Po promoci začal pracovat v patologicko-anatomickém ústavu, i když největší afinitu cítil k mikrobiologii a imunologii, tehdy ještě nekonstituovanou. Na vojně byl určen k vojenské bakteriologii, která sídlila v prostorách univerzitního Bakteriologického a serologického ústavu, který vedl tehdy čerstvě habilitovaný doc. Patočka. Na tomto pracovišti se také seznámil s mladými pracovníky dr. K. Raškou a dr. I. Málkem, nimiž později měl mnoho do činění, a s dr. D. Blaškovičem. Tam také si přičichl k epidemiologii infekčních chorob, kdy s Raškou vyšetřoval v polní laboratoři velkou epidemii u leteckého pluku, vyvolanou *Shigella sonnei*, což byl u nás první popis tohoto mikroba, a epidemii záškrtu v jižních Čechách, kterou se podařilo následným očkování zcela ukončit. Na podzim r. 1938 zastihla Wagnera mobilizace a po demobilizaci nastoupil mladý Wagner na uvolněné místo v Mikrobiologickém ústavu Karlovy univerzity, protože se už rozhodl, že mikrobiologie je pro něho to pravé.

Po uzavření českých vysokých škol nacisty po řadu měsíců pracoval v bakteriologickém oddělení nemocnice v Uherském Hradišti a poté byl přidělen k Raškovi do SZÚ v Praze. Za německé okupace se Wagner zapojil do ilegální práce (kromě jiného vyráběl pro oddíly SS a německou armádu úmyslně defektní diagnostické sety pro určování krevních skupin a s Málkem se pokusil o bakteriologický atentát na kolaborantské novináře) a protože zastával už od dob studií levicové názory, byl přijat do komunistické strany. V SZÚ se seznámil se svým pozdějším dlouholetým přítelem V. Rejholcem, s K. Žáčkem a s V. Burianem, který byl ve zvláštní pozici, neboť byl dostudovaný lékař, ale bez promoce, neboť ho zavření vysokých škol nacisty zastihlo den před promoci. Burian po skončení protektorátu zůstal pracovat s Raškou v jeho ústavu. Wagner se v SZÚ věnoval kromě jiných svých úkolů podstatněji streptokokům a výrobě autovakcín a pochopitelně mikrobiologické diagnostice. Květnové revoluce i v Praze se Wagner aktivně zúčastnil, byl v ohnisku bojů jako velitel ozbrojené jednotky SZÚ a byl vyznamenán Oceněním za zásluhy o svobodu naší vlas-

ti a Pamětní medailí. V červnu 1945 nastoupil Wagner do Patočkou vedeného a přejmenovaného Ústavu lékařské mikrobiologie a imunologie LF UK, který se přestěhoval do nových prostor z již nevyhovujících místností v Hlavově patologicko-anatomickém ústavu.

V r. 1946 obhájil Wagner habilitační práci z oboru mikrobiologie, byl mu udělen titul docenta a od té doby se začala odvíjet jeho vědecká a lidská dráha, kterou jsme už byli schopni sledovat. Vzpomínám na první setkání s jeho jménem, které jsem zažil, když jsem si po svém nástupu na univerzitu v r. 1947 opatřil tenký sešit prvních skript o imunologii, jejichž autorem byl právě Wagner a která mně tenkrát poskytla první, byť i velmi kusou informaci o oboru. U nás to bylo po Kabelíkově Serologii první uvedení mladých studentů do oboru imunologie, která se v dalších desetiletích stala jedním z nejprogressivnějších oborů biomedicínské oblasti. V prvních létech po skončení druhé světové války se Wagner přestal ztotožňovat s politikou, činností a metodami komunistické strany, do níž za války vstoupil, a ještě před únorem 1948 z KSČ vystoupil. Byl to důsledek jeho zásadového postoje, který mu v budoucích rocích přinášel nejen úctu, ale hlavně životní komplikace a nutnost často měnit zaměstnání.

Zájem doc. Wagnera se začal ubírat z mikrobiologie více do oblastí imunologie a do její aplikace v medicíně. Pozornost věnoval Wagner spolu s Rejholcem v padesátých létech především oblasti tehdy rozporuplných otázek týkajících se sebe-poškozujících procesů v imunitních dějích, autoimunitě, a vyhledávání jedinců, kteří by měli mít ke vzniku těchto nežádoucích chorobných stavů zvláštní dispozici. Týkalo se to především revmatické horečky a autoři razili tehdy pro tyto pochody termín imunotoxicita. Jejich práce se řadily mezi první, které se otázkami autoimunity ve světové literatuře zabývaly. Na jaře 1949 se objevily první potíže: Wagner byl přeložen do Plzně, kde se stal zakladatelem a až do roku 1954 přednostou Ústavu mikrobiologie a imunologie plzeňské LF UK. Do Plzně také přijel z Prahy Raška, aby založil pobočku SZÚ, jejímž vedením byl pověřen rovněž Wagner. V Plzni se stali Wagnerovými žáky Zahradnický, Zavázal a Tomšíková. SZÚ byla později přeměněna na Krajskou hygienicko-epidemiologickou stanici (KHES).

V Praze zároveň studoval doc. Wagner s hematologem Donnerem imunologickými metodami povrchové antigeny leukocytů a v roce 1954 publikovali práci, kterou ocenil v Paříži prof. Dausset, který tuto práci několikrát citoval, a u nás P. Iványi, úzký Daussetův spolupracovník na problémech antigenů HLA, za něž později dostal Dausset Nobelovu cenu. V roce 1954 nebyl v Plzni

z politicky podložených důvodů schválen návrh na Wagnerovu profesuru a tak Wagnerovo postavení se stalo postupně neúnosným. Proto odešel zpět do Prahy na místo primáře bakteriologického a serologického oddělení nemocnice na Bulovce, kde pracoval až do roku 1962. Těžce nesl nemožnost pedagogické činnosti. Po obhájení disertační práce byl doc. Wagnerovi udělen v r. 1958 titul CSc. V následujícím roce podal Wagner žádost o udělení hodnosti doktora věd, ta však nebyla nikdy projednána. Nedostal ani místo vedoucího katedry lékařské mikrobiologie na tehdejší Ústavu pro doškolování lékařů a farmaceutů. Rovněž žádost o místo profesora ani na pediatrické fakultě v Praze ani na lékařské fakultě v Brně nedopadla dobře. Na jakoukoli cestu na kongres do zahraničí nebyl Wagner nikdy vybrán. Všechny tyto prohry byly důsledkem toho, že bylo o něm známo, že nespolupracuje s režimem a že odmítl stát se agentem StB. Jediná věc se mu podařila, a to vydání stručné učebnice imunologie v r. 1959. V r. 1962 následovalo zatčení, vynucená přiznání a po vykonstruovaném procesu strávil Wagner rok 1963 ve vězení na Ilavě. Po propuštění pracoval jako stavební dělník a až do roku 1967 jako lékař-začátečník v KHES Středočeského kraje. Následovalo střídání různých zaměstnání: vědecký pracovník ÚPMD v Praze-Podolí (1968-1971), vědecký pracovník ORL laboratoře ČSAV (1971-1972), lékař Ústavu hygieny práce ZÚNZ Uranového průmyslu v Příbrami (1973) a nakonec lékař KHES Středočeského kraje (1973-1988). Tam se stal členem týmu, který začal věnovat svou pozornost účinku různých faktorů znečištěného prostředí na zdraví dětí, takže se doc. Wagner stal specialistou, který vydal první české monografie o ovlivnění imunitního stavu těmito faktory, např. vynikající „Ekoimunologie“ (Avicenum 1988). Třebaže musel v r. 1972 odejít do důchodu, neustával ve vědecké a odborné práci a stále se své imunologii věnoval.

Revoluce v roce 1989 přinesla i jemu konečné uvolnění z dosavadních životních strastí, kterých užil v nacistických a komunistických totalitních režimech víc než dost. Byl jsem velice rád, že jsem mohl ve funkci ředitele Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví podpořit jeho profesuru, kterou si bohatě zasloužil a která mu byla udělena s účinností od 1.12.2003. Prof. Wagner byl nositelem Ceny společnosti pro alergologii a klinickou imunologii (1976), Ceny ČLS J. E. Purkyně (1989) a Historické medaile univerzity Karlovy (1990). Jeho odborná publikační činnost byla bohatá – celkem 5 knih a 302 vědeckých prací z oborů mikrobiologie a imunologie, z toho 108 v angličtině, francouzštině, němčině a italštině. V r. 2003 vyšla jeho životopisná kniha „Symptomy bezmoci“, která sugestivním a čtivým způsobem

podává svědectví o jeho životě. Zároveň však podává jistě subjektivní, ale zároveň vysoce objektivní popis událostí v oborech, jichž byl svědkem a které mnozí z nás ještě pamatují. Měl jsem možnost několikrát se s prof. Wagnerem v různých dobách setkat a pohovořit o některých problémech a byl jsem mnohokrát svědkem jeho významných diskusních vystoupení. Vždy mohl být vzor-

em, jak se dovedl perfektně na diskuse připravit. Byl zdvořilý, ale trval na svém, někdy až urputně, ale diskutovat s ním byl dobrý zážitek a ceněná škola. Ve svém zaujetí prací, vytrvalosti, vědomostech a pevném charakteru nám může být tato osobnost stále vzorem.

Ivo Hána